

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבנ"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

אחרון של פסח, ה'תשל"ז

חלק ב – יוצא לאור לש"פ שמיני, מבה"ח אייר, ה'תשפ"ה

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

שבעים וחמש שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

נדפס על ידי ולזכות

יוסף יצחק בן שרה

שליח כ"ק אדמו"ר בסען אי מארן, צרפת

בקשר עם יום הולדתו החמישים

לאריכות ימים ושנים טובות ובריאות

מתוך אושר, שמחה והרחבה בגו"ר

ולשנת הצלחה רבה ומופלגה בעבודתו הקי

ונחת רוח חסידותי מכל יוצאי חלציו

ברוב טוב גשמי ורוחני ומתוך שמחה וטוב לבב

ויצליח בכל אשר יפנה באופן דלמעלה מדרך הטבע

נדפס על ידי זוגתו מרת **צלחה חנה** בת **רבקה גיטל**

ויוצאי חלציהם שיחיו

לאורך ימים ושנים טובות ובריאות

הוספה

בי"ה, ד' אייר תשכ"ב
ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים
מוה' ... שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מכ"ז ניסן, ואף שכמה ענינים חסרים
בו ולכל לראש מפעולותיו בהפצת המעינות כדבעי למהוי,

וכבר הדגשתי כ"פ אודות דרישת חכמינו ז"ל כדבעי למהוי דוקא,

הרי התקוה שעכ"פ מכאן ולהבא יהי באופן זה. ואם ח"ו הי' חסר בזה,
הרי ידועה הוראת חז"ל הי' רגיל לקרות פרק א' וכו' (עיין אגרת התשובה סוף
פרק ט'), ואין הדבר תלוי אלא ברצון.

בעת רצון יזכירוהו על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה
נבג"מ זי"ע למילוי משאלות לבבו לטובה בכלל, ובענינים הכללים ובענינים
הפרטים, ותהי' החלפת הדירה בשעה טובה ומוצלחת ומשנה מקום משנה מזל
לטובה ולברכה,

והרי באנו זי"ע מחדש ניסן חדש הגאולה, גאולה מכל ענינים המבלבלים.
בברכה לבשו"ט

מ. שניאורסאהן

זי"ע נתקבל מכי מיא' אייר.

מצילום האגרת.

וכבר הדגשתי כ"פ אודות דרישת חכמינו ז"ל כדבעי למהוי דוקא: ראה כתובות סז, רע"א. וש"נ.
וראה אג"ק ח"א אגרת לה (ס"ד). ח"ד אגרת ד'תתקא (ע' קמה). ה'פ. ח"ז אגרת ו'קעט (הערה
ד"ה מען ד'ארף ארויסגיין). ח"ט אגרת ז'קנ. ז'רמז. חכ"ב אגרת ח'רעו. ח'שכו (ע' קכ). ח'שעט
(ע' קפ). ובכ"מ.

הוראת חז"ל הי' רגיל לקרות פרק א' וכו': ויק"ר רפכ"ה. וראה לקו"ש חל"ט ע' 111 הערה 2.
ואין הדבר תלוי אלא ברצון: ראה זח"ב קסב, ריש ע"ב.
ומשנה מקום משנה מזל: ראה ר"ה טז, ב. ב"מ עה, ב. ועוד.
מחדש ניסן חדש הגאולה: ראה שמור"ר פט"ו, יא.

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ שמיני, מבה"ח אייר הבעל"ט, הננו מוציאים לאור חלק שני
מהתוועדות אחרון של פסח ה'תשל"ז — הנחה בלתי מוגה (חלק ראשון י"ל לימים
אחרונים דחג הפסח).

*

בתור הוספה — מכתב (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו", ומלכנו
נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

אסחה"פ, ה'תשפ"ה
שבעים וחמש שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זי"ע
ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2025 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 | Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5785 • 2025

Printed in the United States of America

נדפס בדפוס

CH Print & Ship

478 Albany Ave. Brooklyn N.Y. 11203

(718) 771-5000

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחי

"עבודתכם מיוחדת לפניו", מ"מ, אין זה יום בפ"ע, אלא מצרפים אותו לשבעת הימים שלפנ"ז ונקרא יום השמיני.

ועד"ז אומרים למחונך, שאע"פ ש"עבודה מיוחדת" זו שייכת ליום השמיני, ובשביל זה יש צורך בהקדמת החינוך ע"י העבודה בשבעת הימים שלפניו, הנה כבר בהתחלת העבודה, בהיותו זקוק לענין החינוך וכו', צריך לדעת שהתכלית היא ש"תהא עבודתכם מיוחדת לפניו", ועד שהי' רוצה וחפץ ומשתוקק שיתחילו עמו בעבודה זו, ולכן, מיד בהתחלת העבודה, כשנוטע את הגרעין או ענף הראשון של ה"עצי ארזים" (כנ"ל סכ"ב בנוגע ליעקב אבינו), הרי זה באופן שעושה כל התלוי בו לפעול ששלימות השראת השכינה במשכן ביום השמיני תהי' רגע אחד קודם.

כו. וע"י העבודה המיוחדת הנ"ל לפעול הענין ד"ושכנתי בתוכם" כפי שנעשית בזמן הגלות, ועאכו"כ ברגעי הגלות האחרונים — הנה "במדה שאדם מודד בה מודדין לו"²⁰⁹, שזוכים לבנין ביהמ"ק השלישי ע"י משיח צדקנו שיבנה מקדש במקומו (כמ"ש הרמב"ם²¹⁰),

— לאחרי ש"יכוף כל ישראל" על קיום התומ"צ, ו"ילחם מלחמות ה'" (שהם כל המלחמות כדי להגן על עניני אלקות, עניני עמו ישראל, שעליהם אומר זכרי' הנביא ש"כל הנוגע בהם נוגע בבכת עינו" של הקב"ה²¹¹, ועניני ארץ ישראל, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"²¹²) וינצח²¹⁰ —

ואח"כ יקבץ נדחי ישראל מהגלות אל הגאולה האמיתית והשלימה, ואז יקייים גם מ"ש²¹³ "והיתה לה' המלוכה", וכפי שמביא הרמב"ם את הפסוק²¹⁴ "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה גו' לעבדו שכם אחד", והיינו, שגם אומות העולם יכירו ויאמרו "לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב ויורנו מדרכיו גו'" (כמ"ש בנבואת ישע"י²¹⁵),

כן תהי' לנו בקרוב ממש ובזריזות, ע"י משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, במהרה בימינו.

* * *

טו. נוסף על האמור לעיל אודות ההוראות שלמדים מחג הפסח בנוגע לענין החינוך — ישנו ענין נוסף שלמדים מכללות ענינו של חודש ניסן.

ובהקדמה — שבכמה מדרשי חז"ל מודגש ענינו של חודש ניסן, ולדוגמא: "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל"¹¹⁹, וכן "משבחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראשי חדשים ושנים, וכשבחר ביעקב ובניו קבע להם ראש חודש של גאולה"¹²⁰ — דכשם ש"חודש של גאולה" קאי על כל חודש ניסן, כך גם "בניסן נגאלו כו'" קאי על כל חודש ניסן.

אמנם אפשר לומר בדוחק שהכוונה במארז"ל "בניסן נגאלו כו'" היא (לא לכל חודש ניסן, אלא) לחג הפסח, וכשם שבניסן נגאלו בחג הפסח, כך גם בניסן עתידין להגאל בחג הפסח,

— וכמו במאמר המשנה¹²¹ "באחד בניסן ר"ה לרגלים", שהכוונה בזה היא לחמשה עשר בניסן: "רגל שבו ראש השנה לרגלים" (רגל שהוא בחודש הנכנס באחד בניסן, הוא ראש השנה לרגלים)¹²² —

והטעם שנאמר "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל", ולא נאמר בפסח כו' — כדי להדגיש את הניגוד לדעה ש"בתשרי עתידין להגאל"¹¹⁹, וכיון שבנוגע לתשרי אין יום מסויים שבו עתידין להגאל, לכן גם בנוגע לניסן לא נזכר יום מסויים, אף שהכוונה היא לחמשה עשר בניסן.

אבל, נוסף על הדוחק שבפירוש זה, שאין כאן המקום להאריך בזה, הרי גם לפי זה יש ללמוד הוראה משמו של החודש שבו חל חג הפסח, ולא עוד אלא שכיון שענינו של ניסן הוא כללי יותר מאשר הענינים של חג המצות, זמן חרותנו וחג הפסח, שהם רק במשך שבעה או שמונה ימים (ועאכו"כ שזהו ענין כללי יותר מאשר הענינים שבימים האחרונים או ימים הראשונים בלבד), ואילו הענין של ניסן ישנו גם בערב פסח ובאסרו חג, וכן בימים שלפנ"ז ושלח"ז — הרי מובן שההוראה מניסן היא הוראה כללית יותר מההוראות הכלליות שלמדים מחג המצות, זמן חרותנו וחג הפסח, ועאכו"כ יותר מההוראות הפרטיות שלמדים מימים הראשונים וימים האחרונים.

טז. והענין בזה:

אחת הברכות הכי גדולות היא — שזוכים לבנים ובני בנים עוסקים בתומ"צ, כמודגש גם בלשון חז"ל בנוגע לכללות ענין הברכות: "בני חיי

(213) עובדי' בסופו.

(214) צפני' ג, ט. וראה רמב"ם שם.

(215) ב, ג.

(209) סוטה ת, ב ואילך.

(210) ה' מלכים ספ"א.

(211) ע"פ זכרי' ב, יב. וראה גיטין נו, א.

(212) עקב יא, יב.

(121) שם ב, א.

(122) שם ד, א (ובפרש"י).

(119) ר"ה יא, רע"א. שמור"ר פט"ו, יא.

(120) שמור"ר שם.

ומזוני¹²³, והיינו, שאע"פ שלכאורה צ"ל תחילה הענין ד"חיי" ואח"כ "מזוני", ורק לאח"ז — לאחרי הנישואין — הענין ד"בני", מ"מ הסדר הוא שלכל לראש מזכירים הענין ד"בני"¹²⁴.

וכפי שמצינו אצל אברהם אבינו, שלאחרי על העילויים שהיו אצלו, שעמד בכמה נסיונות, והי' אצלו הענין ד"ויקרא שם בשם ה' אל עולם"¹²⁵, "אל תקרי ויקרא אלא ויקריא וכו'"¹²⁶, שזה הי' כל מציאותו וחיותו — טען להקב"ה "הן לי לא נתת זרע", "ומה תועלת בכל אשר תתן לי"¹²⁷; והרי התורה לא מספרת זאת בתור ענין של גרעון ח"ו, אלא בתור הוראה¹²⁴.

ומודגש גם בסדר הענינים בתורה — כידוע פתגם רבותינו נשיאינו¹²⁸ שהמצוה הראשונה בתורה (והרי הסדר בתורה הוא גם תורה¹²⁹) היא מצות פרו ורבו¹³⁰, ורק לאח"ז (בסדר הפרשיות, ומזה מובן גם בנוגע לתוכן הענינים) בא הענין ד"אנכי הוי' אלקיך"¹³¹ (אף שהוא שורש לכל רמ"ח מצוות עשה, כולל גם הענין ד"לא יהי' לך" שהוא השורש לכל שס"ה מצוות לא תעשה¹³²), ועכ"פ — איך שיהי' הביאור בזה — רואים מזה גודל חשיבות הענין של הולדת ילדים.

אמנם, רואים בפועל, שכדי לחנך ילדים באופן שיהיו בתכלית השלימות, יש צורך בסייעתא דשמיא כמ"פ ככה ממה שצריכים בנוגע לשאר ענינים.

וכיון שבדבר עיקרי נוגע שלילת הענינים המבלבלים יותר מאשר בדבר טפל — לכן ישנם ריבוי תפלות ובקשות ותחינות לזכות לבנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, ועד לתחינה הידועה שהי' נהוג פעם (ואולי גם עתה נוהגים כן) לאומרה בעת הדלקת נרות שבת¹³³ (ועד"ז במוצאי שבת), שזהו זמן המתאים לבקש על בנים ובני בנים עוסקים בתומ"צ, כמובן גם ממאמר הזהר¹³⁴ אודות גודל השכר על מצות הדלקת נרות שבת — "למזכי לבנין קדישין, דיהוין בוציני דעלמא באורייתא ובדחלתא, ויסגון שלמא בארעא".

(123) מו"ק כח, א — ע"פ גירסת התוס' (שבת קנו, סע"א. יבמות נ, רע"א. קידושין פב, סע"א). זהר ח"א קפא, א. ח"ג רטז, ב. ועוד.
(124) ראה גם תו"מ חס"ב ע' 65 ואילך.
(125) וירא כא, לג.
(126) סוטה י"ד, סע"א ואילך.
(127) לך לך טו, ג ובפרש"י.
(128) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ חי"ז ע' עו. סה"ש תרפ"ד ע' 56. תרפ"ה ע' 82.
(129) תרצ"א ע' 262. תרצ"ו ע' 119. תש"א ס"ע 45 ואילך.
(130) ראה פסחים ו, ב. של"ה חלק תושבע"פ, כלל לשונות בתחלתו (תב, ב).
(131) בראשית א, כח.
(132) יתרו כ, ב.
(133) ראה תניא רפ"ב.
(134) ראה גם תו"מ חע"ח ס"ע 57. וש"נ.
(134) ח"א מח, ב.

באופן כשר; ולכן יש צורך ב"עבודה מיוחדת" להבטיח שהאמונה תומשך בפנימיות ותחדור בכל מציאותו, באופן שלמעלה משינויים כו'. זוהי ההוראה ממאמר הספרא על הפסוק "זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא עליכם כבוד ה'" (כפי שנתפרש בתורת הבעש"ט) — שלא די בעבודה שהיא מצד ההכרה ש"יש בעה"ב לבירה זו", שזהו"ע ד"אחד", שענין זה הי' גם בשבעת ימי המילואים לפני שנפעלה השראת השכינה במשכן בקביעות, אלא יש צורך בעבודה שמצד בחי' יחיד, ש"כשם שהוא יחידי בעולם, כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו", ואז נעשה גילוי שלא בערך — "וירא כבוד ה' אל כל העם", באופן של קביעות ונצחיות.

כה. ונוסף על כללות ההוראה הנ"ל שלמדים מכל יום ראשון שבפ' שמיני, יש הוראה מיוחדת מזה שאחרון של פסח חל ביום ראשון שבפ' שמיני:

ע"פ האמור לעיל אודות ההוראה שלמדים מחג הפסח בנוגע לענין החינוך, מובן, שתכלית השלימות שבענין החינוך היא באחרון של פסח, שהוא סיום וחותם חג הפסח, שאז צריך להיות ענין החינוך באופן ש"תהא עבודתכם מיוחדת לפניו" כשם שהוא יחידי בעולם.

אך כאן נשאלת השאלה: ענין החינוך גופא מהוה הוכחה שזקוקים למציאותו של הזולת — הן בנוגע לחינוך עצמו, שזקוק למישהו שגדול ממנו כדי ללמוד ממנו כו', ועאכו"כ בנוגע לחינוך הזולת, שהמחונך צריך לקבל השפעה מהמחנך וכו', ולכאורה הרי זה היפך לגמרי מ"עבודה מיוחדת" הנ"ל!?

והמענה על זה — למדים מזה ש"עבודה מיוחדת" זו שייכת לאחרון של פסח:

אחרון של פסח הוא יום השמיני, היינו, שאינו יום בפ"ע, אלא יום שכולל ומאסף את כל שבעת הימים שלפניו (כמו שמיני עצרת, שעם היותו רגל בפ"ע לענין פז"ר קש"ב²⁰⁸, נקרא "יום השמיני", להיותו בהמשך לשבעת הימים שלפניו).

וכמו יום השמיני למילואים, שאף שדוקא בו הגיעו לדילוג ועילוי שלא בערך [לאחרי העילויים במשך שבעת הימים שהם בערך זל"ז, שאז עדיין לא ירדה שכינה לישראל, והי' אהרן מצטער וכו' (כמובא בפירוש רש"י¹⁶²)], ורק ביום השמיני — "וירא עליהם כבוד ה'", עי"ז שהיתה

דבר רע ואעפ"כ אומר שהוא טוב, אלא שמצד השוחד נדמה לו שהרע הוא טוב (אע"פ שידע תחלה האמת), והרי אין לך שוחד גדול יותר מאשר אהבת עצמו, שזהו ענין שישנו תמיד, בכל יום ובכל עת ובכל שעה.

ולדוגמא: כשהתורה אומרת שצריך לעשות או לא לעשות דבר מסויים, ואומרים לו שזהו "לקח טוב"²⁰¹, היינו, שמבקשים את טובתו — עדיין יכול להיות שלא יקיים זאת, דכיון ש"נופת תטופנה שפתי זרה"²⁰², הנה לפי שעה ממלא את תאוותו, או שאינו מתאמץ בעבודת ה' כו', אע"פ שיוודע ש"אחריתה מרה כלענה"²⁰³ — שכל זה הוא כאשר עבודתו היא מצד ההתכוננות בשכל.

אמנם, תכלית השלימות בעבודת בני"ה היא — שלהיותם "מעשה ידי" של הקב"ה, ונפשם האלקית היא "חלק אלקה ממעל ממש"²⁰⁴, שלכן רצונו של הקב"ה שיהי' זה באופן ד"להתפאר"⁹⁰, הנה כשם ש"אני הוי' לא שניתני", כך, "אתם בני יעקב לא כליתם"⁶², שלכן צריכה להיות עבודתם ללא שינויים.

אבל לכאורה אינו מובן: כיון שהאדם הוא בטבע בעל שינוי, ונמצא בעוה"ז הגשמי והחומרי — איך יכולים לדרוש ממנו עבודה ללא שינויים? אך הענין הוא — שהעבודה באופן שלמעלה משינויים היא מצד ענין האמונה שלמעלה מהשכל, שזהו אופן העבודה שמצד בחי' יחיד, שלמעלה מבחי' אחד שמצדה היא העבודה שקשורה עם ההתכוננות בשכל.

אלא שעדיין יכול להיות שישכח מענין האמונה ויעשה להיפך, ועד שיכול להיות מעמד ומצב שמאמין בהקב"ה ואעפ"כ עושה להיפך, כמארז"²⁰⁵ "גנבא אפום מחתרתא רחמנא קריי" — דלכאורה הרי זה דבר והיפוכו: כיון שמאמין בהקב"ה, שלכן מתפלל אליו — איך יתכן שיתפלל להקב"ה שיצליח בגניבתו בידעו שהקב"ה צוה "לא"²⁰⁶ תגנובו"?! אך הענין הוא — שזהו לפי שהאמונה היא אצלו בבחי' מקיף, ולכן, לפעמים הרי זה פועל עליו, והראי', שמתפלל להקב"ה, אבל זהו רק בנוגע לענין התפלה, ולא באופן שחודר בשכלו שדואג לפרנסתו (שזוהי ההצדקה שלו לפעולת הגניבה, כמ"ש²⁰⁷ "לא יבוזו לגנב גו' למלא נפשו"), לידע שהקב"ה שהוא זן ומפרנס לכל יכול להמציא פרנסתו

יז. וכאן נשאלת השאלה:

איך יתכן שלמרות שבנ"י היו תחת סבלות מצרים במשך ג' דורות (כמ"ש¹³⁵ "ודור רביעי ישובו הנה") — הצליחו להעמיד דור של ילדים שאמרו "זה א-ליו"¹³⁶, ובאופן ש"הם הכירוהו תחלה"¹³⁷, עוד לפני משה ואהרן וזקני ישראל?!

וההסברה על זה — ש"בניטן נגאלו", היינו, שהגאולה קשורה עם הענין של "ניסין", שמורה על נסי נסים, כדאיתא בגמרא¹³⁸ בנוגע לתיבה שיש בה ב' נו"נין, ש"נסי נסים נעשו לו".

יח. וזוהי ההוראה גם בנוגע לימינו אלו:

ובהקדמה — שאי אפשר לחנך ילד כשנשאר בביתו, כיון שא' הדברים שהתורה נקנית בהם הוא "דיבוק חברים"¹³⁹, וצריך להיות "גולה למקום תורה"¹⁴⁰, ולא להיות תחת השגחת אביו ואמו, ודוקא באופן כזה יוכל לצמוח כו' כרצון התורה.

אבל כשרואים המעמד ומצב ש"מי יקום יעקב כי קטן הוא"¹⁴¹, ועד שאצל בני"ה גופא הנה אלו שמקבלים חינוך בתכלית השלימות אינם רוב המכריע (עכ"פ לפי שעה) — מתעוררת המחשבה: כיצד יכולים במצב כזה להעמיד "צבאות ה'"¹⁴², "בנערינו ובזקנינו גו' בכנינו ובבנותינו"¹⁴³, שישכימו על הענין של מצה, זמן חרותנו, ופסח, וכל פרטי הענינים של הימים הראשונים והימים האחרונים?! — הוא לא רואה כיצד יוכל לפעול זאת! כיון שהקב"ה צוה לעשות זאת, בודאי יעשה זאת; אבל כדי לעשות זאת מתוך שמחה ותענוג, שאז תהי' הפעולה בשלימות — יש צורך בהסברה כלשהי כיצד יוכל לפעול זאת!

ועל זה אומרים לו, שאין להתיירא ממה שלא רואים כיצד יוכלו לפעול זאת בדרך הטבע, כיון שלידת עם ישראל היתה בחודש ניסן, חודש של גאולה, באופן של הנהגה נסית, ועד ל"נסי נסים", שנס — מלשון "ארים נסי"¹⁴⁴ — הוא למעלה מהטבע, ועאכו"כ "נסי נסים", שזהו ענין של נס אפילו בערך לנס.

הכניסו אותו אמנם בטבע של עוה"ז הגשמי שאין תחתון למטה

(135) לך לך שם, טז.
 (136) בשלה טו, ב.
 (137) סוטה יא, ב.
 (138) ברכות נו, רע"א ובפרש"י וחדא"ג.
 (139) מהרש"א.
 (140) אבות פ"ו מ"ו.
 (141) שם פ"ד מ"ד.
 (142) עמוס ז, ב"ה.
 (143) בא יב, מא.
 (144) שם יו"ד, ט.
 (144) ע"פ ישע"י מט, כב. וראה שהמ"צ להצ"צ עג, א. ובכ"מ.

(201) משלי ד, ב.
 (202) שם ה, ג.
 (203) שם, ד.
 (204) תניא רפ"ב.
 (205) ברכות סג, א (לגי' הע"י).
 (206) קדושים יא, יא.
 (207) משלי ו, ל.

ממנו, אבל באופן שנוולד בניסן, כך, שעוד לפני היציאה ממצרים, ולפני שהי' הענין של חג המצות, זמן חרותנו וחג הפסח, ימים הראשונים וימים האחרונים, הנה כבר מר"ח אין זה מעמד ומצב שנמצאים תחת סבלות מצרים, ויש צורך להכות את פרעה בעשר מכות... אלא זהו חודש של גאולה, וכידוע פתגם רבותינו נשיאינו¹⁴⁵ שהנשמה לא הלכה מלכתחילה בגלות, ובמילא אין צורך להוציאה מהגלות.

וזוהי כללות ההוראה למחנכים, לאביו ואמו של הילד, ולכל אלו שרוצים שיחנכו וידריכו אותם אבל חוששים שלא יוכלו לפעול זאת בגלל שנמצאים תחת סבלות מצרים — שצריכים לידע שכל המציאות של בני" מאז לידתם בתור עם היא באופן של נס שלמעלה מהטבע.

ועד ש"ה' נסי" ¹⁴⁶ — כדאיתא במדרש¹⁴⁷ ש"משה ניסן של ישראל .. ומי הוא ניסו של משה הקב"ה שנאמר ה' נסי", וכיון שבכל אחד מישראל יש ניצוץ (שמץ מנהו) מבחי' משה¹⁴⁸ [שפועל בו בנוגע למעשה בפועל, שלכן נאמר¹⁴⁹ "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה גו", שאצל כל אחד מישראל ענין היראה הוא "מילתא זוטרת" להיותו "מילתא זוטרת" לגבי משה¹⁵⁰], יש אצלו לא רק "ניסן של ישראל" אלא גם "ניסו של משה" — "ה' נסי".

ועי"ז מתבטל הענין של "עמלק" בגימטריא ספק¹⁵¹ — הספק אם תהי' הצלחה בענין החינוך באופן האמור, ומתבטל הענין ד"אשר קרן"¹⁵², ענין הקרירות, אלא עושים זאת מתוך חיות ושמחה, ועד שנעשה הענין ד"תמחה"¹⁵³ ו"מחה אמחה"¹⁵⁴, "מדור דור"¹⁵⁵, עד ל"דרא דמשיחא"¹⁵⁶ — שיבוא ויגאלנו ויולכנו קוממיות לארצנו, ואז יהי' השם שלם והכסא שלם¹⁵⁷, ובאופן ד"ויהי בשלם סוכו ומעונתו בציון"¹⁵⁸, בקרוב ממש.

* * *

יט. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה כימי צאתך מארץ מצרים וגו'.

* * *

אך ישנו אופן נעלה יותר בגילוי אחדותו של הקב"ה — לא ע"י ההתבוננות בנבראים שבעולם, אלא בעיקר מצד ענין האמונה, שע"ז מגיעים לענין נעלה יותר מזה ש"יש בעה"ב לבירה זו" — שהקב"ה הוא נצחי, והי' לפני בריאת העולמות ויהי' לאחרי כליון העולמות ללא שינוי, לפי שאין העולמות תופסים מקום כלל [דאף שענין בריאת העולמות הו"ע נפלא, ויש על זה כמה פרשיות בתורה, מ"מ, "לא זה היא עיקר האלקות מה שהעולמות מתהוים ממנו" (כמ"ש רבינו הזקן בתו"א¹⁹⁵), שקאי על כל העולמות, מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין] — שזהו הענין ד"יחיד", ש"אין עוד מלבדו"¹⁹⁶.

ומה שרואים שישנו עולם שלם, ומה גם שבו צריכה להיות העבודה דקיום התומ"צ, וכיון שהתורה (ומצוותיה) היא תורת אמת, בהכרח לומר שיש ענין של אמיתיות בעולם¹⁹⁷ — הרי מבואר בשער היחוד והאמונה¹⁹⁸ בפ"י מ"ש¹⁹⁹ "לעולם ה' דברך נצב בשמים", ש"דברך שאמרת יהי רקיע .. תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים .. כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו .. היו כל השמים אין ואפס ממש .. כמו לפני ששת ימי בראשית ממש", וכיון שבכל רגע ורגע מתהווה הרקיע מחדש ע"י דבר ה' כמו בששת ימי בראשית ממש, הנה ברגע זה הרי הוא מציאות אמיתית, ולכן מקיימים בו המצות הקשורים עם חמה ולבנה שברקיע, ועד"ז בנוגע לעניני העולם שבהם מקיימים המצוות דפסח מצה ומרור, שכיון שמתהווים בכל רגע ע"י דבר ה', הרי הם מציאות אמיתית, אבל כיון שמציאות זו אינה מצד עצמם, אלא מצד דבר ה', הרי "אין עוד מלבדו".

כד. ומהחילוקים ביניהם בעבודת האדם:

הענין ד"אחד" — כיון שקשור עם התבוננות בשכל, אין זה שלימות העבודה עדיין, שהרי השכל הוא דבר שיש בו שינויים, כך, שגם לאחרי שהחליט בשכלו באופן כך, יכולים אח"כ להפריך זאת, או שהוא בעצמו לא יהי' מרוצה ממה שהבין תחילה בשכלו.

וכמו"כ יכול להיות ענין של שוחד שמעוור את השכל, כמ"ש²⁰⁰ "כי השוחד יעור פקחים", וכמדובר כמ"פ שאין זה באופן שיודע שזהו

195) מג"א צט, ב. וראה לקו"ת שה"ש ח, ואילך. וש"נ.
א. (198) בתחלתו.
196) ואתחנן ד, לה. (199) תהלים קיט, פט.
197) ראה גם סה"מ תרכ"ט ע' קמג [קנה] (200) משפטים כג, ח.

145) ראה סה"ש תרפ"ז ריש ע' 170. וש"נ. ע' 65. ועוד.
146) בשלח יז, טו.
147) ב"ר פנ"ט, ה.
148) תניא רפמ"ב.
149) עקב יו"ד, יב.
150) ברכות לג, ב. וש"נ.
151) ראה כש"ט בהוספות סקי"ח. סה"מ
עזר"ת ע' קפב. עטר"ת ע' רצד. תש"ט ע' 40;
152) תצא כה, יח ובפרש"י.
153) שם, יט.
154) בשלח שם, יד.
155) שם, טז.
156) תיב"ע עה"פ.
157) פרש"י עה"פ.
158) תהלים עו, ג.

(כפי שאומרים בק"ש¹⁸⁴), או הענין ד"יחיד" (כפי שאומרים בנוסח התפלה: "יחיד חי העולמים מלך", "מלך יחיד חי העולמים").

ובהקדם החילוק בין התוארים "אחד" ו"יחיד"¹⁸⁵ — שבנוגע לתואר "אחד", יכול להיות שיש עוד דוגמתו או עכ"פ למטה ממנו, וכמו ביום ראשון למעשה בראשית שנקרא "יום אחד"¹⁸⁶, ולאח"ז יש "יום שני", "יום שלישי" וכו'. וגם מ"ש¹⁸⁷ "יש אחד ואין שני .. לו", הרי יש לו שייכות לשני באופן שלילי עכ"פ, שצריך לשלול ולומר ש"אין שני .. לו"; משא"כ בתואר "יחיד" מודגש שאין דוגמתו כלל, ועד שאין אפילו צורך לשלול מציאות אחרת.

וכן ישנם שני אופנים בגילוי אחדותו של הקב"ה:

הענין ד"ה' אחד" הוא — כדברי הגמרא¹⁸⁸ "אמליכתי למעלה ולמטה ולארבע רוחות", וכפי שמביא הב"י¹⁸⁹ (מהסמ"ק) הרמז בתיבת "אחד", שהא' רומז לאלופו של עולם, הח' רומז לז' רקיעים וארץ, והד' רומז לד' רוחות העולם, והיינו, שישנה מציאות של עולם, כל סדר ההשתלשלות, אלא שישנו גם אלופו של עולם, שכן, ע"י ההתבוננות בענין ד"מה רבו מעשיך ה'"¹⁹⁰ ו"מה גדלו מעשיך ה'"¹⁹¹, הנה כיון שיודעים ש"אין דבר עושה את עצמו"¹⁹², אזי באים למסקנא ש"יש בעה"ב לבירה זו"¹⁹³, כמסופר בארוכה במדרש¹⁹⁴ אודות ההתבוננות של אברהם אבינו כו'.

אמנם, באופן הנ"ל, כיון שידיעת הבורא באה ע"י התבוננות בעניני הבריאה, בהכרח לומר שהנברא יש לו איזו שייכות לבורא — עכ"פ באופן שצריך לומר שהם שלא בערך זמ"ז, שזה גופא מוכיח שיש איזו שייכות ביניהם, שהרי לא שייך לומר "שלא בערך" על ענינים שאין שום ערך ביניהם כלל. ולדוגמא — שלא שייך לומר שמראה הוא "שלא בערך" לגבי קול או גשם; שייך לומר שמראה זה נעלה יותר ממראה אחר, או שגשם זה הוא גדול ומרובה יותר מגשם אחר, אבל לא שייך לומר שגשם הוא שלא בערך לגבי ענין רוחני.

184) ואתחנן ו, ד.

185) ראה לקו"ש ח"א ע' 11. וש"נ.

186) בראשית א, ה.

187) קהלת ד, ח.

188) ברכות יג, ב.

189) אר"ח סס"א (ד"ה כתב סמ"ק).

190) תהלים קד, כד.

191) שם צב, ו.

192) ראה חובת הלבבות שער היחוד

פ"ה.

193) ראה ב"ר רפל"ט.

194) ראה שם פל"ח, יג. מדרשים —

הובאו בבחיית ובתו"ש לך לך טו, ז (פט).

כ. דובר לעיל אודות ההוראה בנוגע לענין החינוך שלמדים מהזמן של יצי"מ שבו נעשו בני" לעם,

— וכיון ש"בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים"¹⁵⁹, וכפי שרבינו הזקן מוסיף ומבאר בארוכה בתניא¹⁶⁰ שבכל יום ויום צריך לחזור ולחיות ("איבערלעבן") את הענין של יצי"מ, הרי מובן שבכל יום צריך לחנך לכל לראש את עצמו שלא להשאר לעמוד על עמדו, אלא ללמוד בכל יום ענינים חדשים, ולצאת מהמיצרים והגבלות שהיו ביום או ברגע שלפנ"ז —

שכדי שתהי' הצלחה בחינוך — הן החינוך בנוגע לעצמו, והן החינוך בנוגע לזולתו, החל מחינוך כפשוטו בנוגע לקטנים בשנים — יש צורך בכל הכללים והפרטים שמרומזים בחג הפסח, החל מזה שהוא בחודש ניסן, חודש של גאולה, וכן מזה שנקרא חג המצות, זמן חרותנו וחג הפסח, וכן מפרטי הענינים שלמדים מהימים הראשונים, והמשכם בחול המועד, ועד ללימוד מקריעת ים סוף שבשביעי של פסח ומההפטרה וסעודת משיח שבאחרון של פסח, שזהו מעין ודוגמא והכנה לביאת משיח צדקנו.

כא. ונוסף על כל הפרטים האמורים שישנם בחג הפסח בכל שנה, יש ענינים נוספים שמשנתנים משנה לשנה:

אע"פ שהקביעות בימי החודש היא תמיד בשוה, שהקרכת קרבן פסח היא בי"ד בחודש, וחג הפסח הוא בט"ו בחודש — יש שינויים משנה לשנה בנוגע לקביעות בימי השבוע.

ובזה גופא יש שינוי בנוגע לפרשת השבוע שקורין בתורה, וכידוע גם תקנת רבותינו נשיאינו ללמוד פרשת השבוע בכל יום: ביום ראשון — מהתחלת הפרשה עד שני, ביום שני — משני עד שלישי, וכן בשאר ימי השבוע, ש"כל יומא ויומא עביד עבידתו"¹⁶¹,

ובזה ניתוסף גם תורת רבינו הזקן! שצריך לחיות עם הזמן, היינו, לחיות עם הענין בתורה שלומדים באותו זמן, דכיון שתורה היא מלשון הוראה², צריך ללמוד הוראה מהענין בתורה שלומדים ביום זה, שזוהי הוראה ששייכת ליום זה.

ומובן, שאין הכוונה שהוראה זו שייכת ליום זה בלבד, וכשעובר יום זה מסתיים ענינה של הוראה זו, אלא הוראה זו נמשכת גם בימים

159) פסחים שבהערה 32 (במשנה).

161) זהר ח"א רה, סע"א. ח"ג צד, ריש

160) פמ"ז.

ע"ב.

שלאח"ז, וכמו בנוגע לחג הפסח, זמן חרותנו, שלוקחים כח להזכיר יצי"מ בכל יום, ופעמיים בכל יום, ועד"ז בנוגע להוראה שמחלק הפרשה ששייך ליום זה, וכן בנוגע להוראות מהקביעות המיוחדת של שנה זו, שאינן רק ליום זה ושנה זו, אלא שאז הן בהדגשה ובגלוי ביתר שאת וביתר עוז, אבל זהו על מנת ליתן כח לילך לאורן גם בימים ושנים שלאח"ז.

כב. בקביעות שנה זו חל אחרון של פסח ביום הראשון בשבוע של פרשת שמני, שבו לומדים אודות יום השמיני למילואים:

יום השמיני למילואים הי' לאחרי שבעת ימי המילואים שבהם העמיד משה את המשכן ופרקו בכל יום¹⁶² (ולכמה שיטות העמידו ופרקו בכל יום יותר מפעם אחת¹⁶³), הנה ביום השמיני העמידו ולא פרקו, והיינו, שאז היתה שלימות הקמת המשכן והשראת השכינה באופן של קביעות על כל משך ל"ט"מ שנה שהיו בני" במדבר נואע"פ שבעת המסעות הוצרכו לפרק את המשכן, הרי איתא בגמרא¹⁶⁴ "כיון דכתיב בהו על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו"¹⁶⁵, כמאן דקביע להו דמי", שזהו"ע נצחי ע"פ תורה], וגם בזמן שלאח"ז, שהרי מעשה ידי משה (היריעות והקרשים וכלי המשכן) קיימים בשלימות לעד, ויתגלו לעתיד לבוא¹⁶⁶.

ועד"נ¹⁶⁷ "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'" — שזהו ענין השראת השכינה, כמ"ש בסיום הענין¹⁶⁸: "וירא כבוד ה' אל כל העם", עי"ז ש"ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח גו' וירא כל העם וגו'" (כפי שמבאר רש"י¹⁶⁹ בארוכה) — אבל לא נתפרש מהו "הדבר אשר צוה ה'" ש"תעשו" (כל העדה), שהרי בהמשך סיפור הדברים נאמר רק מה שאהרן צריך לעשות ("קרב אל המזבח וגו'"¹⁷⁰), אבל לא מה ש"כל העדה" צריכים לעשות?

ואיתא על זה בספרא¹⁷¹: "אמר להם משה לישראל, אותו יצה"ר, העבירו מלבכם, ותהיו כולכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום, כשם שהוא יחידי בעולם, כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו".

ומבואר על זה בתורת הבעש"ט¹⁷², וז"ל:

162 ספרי נשא ז, א. פרש"י שמיני ט, כג.
163 ירושלמי יומא פ"א ה"א. תנחומא
תשא לה. פקודי יא. במדבר"ר פי"ב, ט. טו.
164 עירובין נה, ב.
165 בהעלותך ט, כ.
166 סוטה ט, סע"א.
167 שמיני שם, ו.
168 (168) שם, כג-כד.
169 (169) שם, כג.
170 (170) שם, ז.
171 (171) תו"כ עה"פ (שם, ו). וראה גם שיחת ש"פ שמיני, מבה"ח אייר תשל"ב ס"ז ואילך (תו"מ חס"ח ע' 197 ואילך). וש"נ.
172 (172) צוואת הריב"ש ספ"ד.

"זה הכלל גדול שיהי' לאדם תמיד רק מחשבה אחת בעבודת הבורא ית'. .. ויחשוב תמיד לדבק עצמו בבורא ית",

וכפי שממשיך לבאר, שגם "כשיאריך לדבר מעניני העוה"ז, יהי' במחשבתו שהוא הולך מעולם העליון למטה, כמו האדם שהולך מביתו לחוץ ודעתו לחזור תיכף, ובעת ההליכה חושב מתי יחזור לביתו, כך יחשוב תמיד בעולם העליון, ששם ביתו העיקרי, בבורא ית' וכו'".

והיינו, שאע"פ שבפועל "יאריך לדבר מעניני העוה"ז", ובפשטות שרוב הזמן בכמות עסוק הוא בענינים גשמיים, כיון שע"פ שו"ע צריך לשמור על בריאות הגוף, כמ"ש¹⁷³ "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", ע"י אכילה ושתיה ושינה וטיול וכו', וצריך לעסוק בעניני הפרנסה, כמ"ש¹⁷⁴ "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה" — הרי זה באופן שלפי שעה הולך מביתו כדי למלא שליחותו של הקב"ה, בדוגמת ההתעסקות בהבאת זהב וכסף וכו' (כל י"ג או ט"ו¹⁷⁵ הדברים שהביאו "כל נדיב לב"¹⁷⁶, ביחד עם לבם כו') בשביל עשיית המשכן (ע"י "כל חכמי לב"¹⁷⁷) שבו יהי' "ושכנתי בתוכם"¹⁷⁸, כולל גם הפי'¹⁷⁹ "בתוך כל אחד ואחד", בלבו ובנשמתו — באופן נצחי.

וכפי שמצינו ביעקב אבינו — "ישראל" הראשון, שעל שמו נקרא כל איש ישראל, כולל גם זה ש"בשם ישראל יכונה"¹⁸⁰, ועד ש"אע"פ שחטא ישראל הוא¹⁸¹ — שהביא ארזים למצרים ונטעם וצוה לבניו לטלם עמהם כשיצאו ממצרים¹⁸², כדי לעשות מהם קרשים למשכן, והיינו, שמאות שנים לפני"ז הי' כבר במחשבתו ורעיונו וכוונתו של יעקב אבינו הענין של עשיית "הקרשים למשכן עצי שטים עומדים"¹⁸³, באופן שע"ז תהי' שלימות השראת השכינה.

ובאופן כזה צריך כל אחד מישראל לחנך את עצמו וחלקו בעולם — שבכל מקום שבו נמצא ובכל ענין שעושה, עליו לעמוד בעבודה המיוחדת הקשורה עם היותו ית' "יחידי בעולם".

כג. וביאור הענין:

יש ב' אופנים בביטוי ענין אחדותו של הקב"ה: הענין ד"אחד"

173 (173) ואתחנן ד, טו. וראה ברכות לב, סע"ב ובחדא"ג מהרש"א.
174 (174) פ' ראה טו, יח.
175 (175) נסמן בלקו"ש חכ"א ע' 153.
176 (176) ויקהל לה, ה"כב.
177 (177) תצוה כח, ג.
178 (178) שם כה, ח.
179 (179) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד.
180 (180) ישעי' מד, ה.
181 (181) סנהדרין מד, רע"א.
182 (182) פרש"י תרומה כה, ה. כו, טו.
183 (183) שם כו, טו.